

## بررسی نقش ابعاد اجتماعی توسعه متوازن بر احساس امنیت (مورد مطالعه: شهروندان استان هرمزگان<sup>۱</sup>)

ایوب آقارحیمی<sup>۲</sup>، اسماعیل جهانبخش<sup>۳</sup>، اصغر محمدی<sup>۴</sup>

از صفحه ۱۵۷ تا ۱۹۰

تاریخ دریافت: ۹۸/۰۱/۱۸

تاریخ پذیرش: ۹۸/۰۴/۰۱

### چکیده

احساس امنیت پدیده روان‌شناختی - اجتماعی است که دارای ابعاد گوناگونی می‌باشد. این احساس ناشی از تجربه‌های مستقیم و غیر مستقیم افراد از شرایط و اوضاع محیط پیرامونی است و افراد مختلف به صورت‌های گوناگون آن را تجربه می‌کنند. تهدیدات رایجی که کم و بیش در همه جوامع دیده می‌شود و زمینه عدم احساس امنیت اجتماعی را پدید می‌آورد بسیاریند. احساس امنیت به عنوان یک متغیر اجتماعی می‌تواند تحت تأثیر عوامل متعدد اجتماعی و فردی قرار گیرد. یافته‌های به دست آمده در این پژوهش احساس امنیت شهروندان استان هرمزگان در ابعاد جانی، مالی و فکری و تأثیر ابعاد اجتماعی توسعه متوازن بر آن را مورد بررسی قرار داده است.

روش: پژوهش حاضر بر اساس هدف از نوع کاربردی و با روش پیمایشی صورت گرفته که جامعه آماری آن تمامی شهروندان ۱۸ تا ۶۴ ساله شهرستان‌های (بندر عباس، بندر میناب، بندر لنگه) از استان هرمزگان می‌باشند و با استفاده از فرمول کوکران حجم نمونه ۳۸۴ نفری را انتخاب نموده و از روش نمونه‌گیری سهمیه‌ای سپس خوشه‌ای چند مرحله‌ای و از تکنیک پرسشنامه برای گردآوری داده‌ها بهره برده و اعتبار ابزار گردآوری داده‌ها محتوایی و پایایی آن از روش میزان آلفا کرونباخ سنجیده شده و از آزمون‌های تحلیل واریانس، T استیودنت، همبستگی پیرسون و رگرسیون، تأثیر مولفه‌های مختلف ابعاد اجتماعی توسعه در پیش‌بینی و تبیین احساس امنیت مورد تحلیل قرار داده است.

یافته‌ها: نتایج این تحقیق حاکی از تأثیر مولفه‌های عدالت اجتماعی، کیفیت زندگی، رفاه اجتماعی، اخلاق توسعه و پایداری اجتماعی بر احساس امنیت می‌باشد، در حالی‌که مولفه همبستگی

۱. این مقاله مستخرج از رساله دکتری با عنوان بررسی نقش ابعاد اجتماعی توسعه متوازن بر احساس امنیت، مورد مطالعه شهروندان استان هرمزگان است که در گروه جامعه‌شناسی واحد دهقان، دانشگاه آزاد اسلامی دهقان، ایران تدوین شده است.

۲. دانشجوی دکتری تخصصی جامعه‌شناسی، گروه جامعه‌شناسی واحد دهقان، دانشگاه آزاد اسلامی دهقان، ایران.  
sinarahimi1386@gmail.com

۳. استاد راهنما، گروه جامعه‌شناسی واحد دهقان، دانشگاه آزاد اسلامی دهقان، ایران. نویسنده مسئول. esjahan@yahoo.com

۴. استاد مشاور گروه جامعه‌شناسی واحد دهقان، دانشگاه آزاد اسلامی دهقان، ایران.



## Archive of SID

اجتماعی (وفاق) دارای تاثیر معنادار بر احساس امنیت نبوده. همچنین متغیرهای مستقل توانسته اند حدود ۳۷/۵ درصد واریانس متغیر وابسته را تبیین نمایند و میزان احساس امنیت (جانی و فکری) شهروندان در سطح متوسط ارزیابی گردیده است.

**کلید واژه ها:** احساس امنیت، همبستگی اجتماعی، رفاه اجتماعی، کیفیت زندگی، عدالت اجتماعی، پایداری اجتماعی، اخلاق توسعه اجتماعی.



۱۵۹

امنیت از دیدگاه محققین عبارت است از احساس اعتماد، آرامش و رهایی از اضطراب و ترس در رابطه با برآورده شدن نیازهای خود در حال و آینده. بر اساس این تعریف مشخص می‌شود که امنیت اولاً يك احساس است و دوم اینکه این احساس مربوط به رفع نیازهای خود در حال و آینده می‌باشد. به طور کلی با توجه به تعاریفی که از امنیت وجود دارد می‌توان دریافت که امنیت سطوح متعددی دارد که مهمترین آنها امنیت در سطح خرد و امنیت در سطح کلان است. امنیت در سطح خرد شامل فرد و گروه‌های اجتماعی است، در حالیکه امنیت در سطح کلان شامل دولت و نهادهای فرا فردی می‌باشد. امنیت دارای دو بعد (عینی، ذهنی) است، که بعد عینی به کمیت جرایم، آسیب‌ها و ناهنجاریهای اجتماعی در جامعه می‌پردازد که تغییرات در میزان آنها امنیت جامعه را تغییر می‌دهد، در حالی که بعد ذهنی آن همان احساس امنیت است که مفهوم چند بُعدی است و در ارتباط با شرایط اجتماعی و افراد مختلف به گونه‌های متفاوت ظهور می‌کند. بنابراین از بعد ذهنی، امنیت به معنای احساس امنیت است و ارتباط مستقیمی با ذهنیت و ادراک مردم دارد. اگر مردم جامعه‌ای احساس کنند که پدیده امنیت کم‌رنگ شده و یا کاهش یافته ممکن است در مرحله اول آن را واقعیتی ذهنی تلقی کنند، اما در مرحله بعد و به نحو ناخودآگاه به عنوان پدیده بیرونی تجلی می‌یابد و هر دو بعد بر یکدیگر تاثیر مثبت و منفی دارند (رفعیان و همکاران، ۵۷، ۱۳۹۱).

احساس امنیت به عنوان یک متغیر اجتماعی می‌تواند تحت تاثیر عوامل متعدد اجتماعی و فردی قرار گیرد از جمله عواملی که بر احساس امنیت اجتماعی در یک جامعه تاثیر می‌گذارند، می‌توان به نابرابری اجتماعی، میزان سرمایه اجتماعی در دسترس، مشارکت، پایداری به ارزش‌های مشترک، اعتماد اجتماعی، پایداری اجتماعی و... اشاره کرد (گروسی و همکاران، ۱۳۸۶). که هر کدام می‌توانند در درون یک جامعه در قالب روند توسعه آن جامعه خود نمایی کنند. موضوع توسعه یکی از موضوعات است که نه تنها در حوزه جامعه‌شناسی توسعه بلکه در بسیاری از حوزه‌های جامعه‌شناسی به طور اخص و علوم اجتماعی به طور اعم مورد بحث قرار می‌گیرد (لهسایی، ۱۳۸۳). مفهوم توسعه در لغت به معنای رشد تدریجی در جهت پیشرفت ترشدن، قدرتمند شدن و حتی بزرگتر شدن است (فرهنگ آکسفورد،

## Archive of SID

۲۰۰۲). حال آنکه توسعه متوازن را می توان از توسعه نامتوازن تفکیک نمود چراکه در توسعه متوازن در پیشرفت یک جامعه باید ابعاد اقتصادی، سیاسی و اجتماعی مد نظر قرار گیرد و در مقابل آن توسعه نامتوازن است که به ترویج یکی از ابعاد سه گانه و یا ارزش دهی بیش از اندازه به یکی از این سه بعد بدون توجه به ابعاد دیگر می پردازد. توسعه متوازن در بردارنده پیشرفت و ترقی جامعه در تمامی ابعاد زندگی است از این رو است که در ادبیات مربوط به توسعه از توسعه اقتصادی، توسعه سیاسی و توسعه اجتماعی - فرهنگی سخن به میان می آید. نکته جالب توجه اینکه توسعه می بایست به صورت متوازن در تمامی بخش ها صورت پذیرد و عامل اصلی تحقق توسعه متوازن مردم و میزان مشارکت مردمی است. توسعه ای که از مشارکت بعد اجتماعی بهره مند است، رهیافتی به سوی توسعه خلق می کند که نه تنها توسعه ای واقعی در حوزه هایی اصیل مثل آموزش و پرورش، بهداشت، بهزیستی و... را در بر دارد بلکه گسترش عقلانیت، امید به زندگی، توزیع عادلانه درآمد و همچنین اهداف انسان گرایانه ای مانند آزادی، برابری، صمیمیت، عدالت، صلح، انسجام، وحدت واز همه مهمتر نظم و احساس امنیت است که نیروی های خلاق مردم را برای یافتن راه حل های محلی مشکلات، بکار می گیرد. آنچه حائز اهمیت است این است که چرا موضوع بعنوان یک مسئله اجتماعی مطرح شده است، این بر می گردد به اهمیت نقش توسعه متوازن در ایجاد احساس امنیت شهروندان، چرا که این استان با عنایت به موقعیت فوق استراتژی آن و پتانسیل های فراوان موجود در این منطقه، به نظر می رسد که از توسعه لازم برخوردار نمی باشد و در نقاط مختلف از بعد اجتماعی، توسعه نیافته است. بررسی وضعیت فعلی استان هرمزگان نشان می دهد که در یک روند تقریباً پنجاه ساله نه تنها مولفه های فوق در سطح مناسبی وجود نداشته و بکار گرفته نشده اند بلکه جریان های مدیریتی ضد توسعه پایدار و متوازن و آینده نگرانه، منابع این استان را به گونه نامناسب و مخرب و با بازدهی کم مورد استفاده قرار داده اند، آنچه که هم اکنون برای هرمزگان به جا مانده است حاشیه نشینی، اعتیاد، فقر و توسعه نیافتگی مناطق شرقی و غربی استان، محرومیت های بهداشتی، زیر ساختی و... است. بنابراین دغدغه محقق و پرسش اصلی که در اینجا مطرح می شود همین است که آیا ابعاد اجتماعی توسعه متوازن می توانند در ایجاد احساس امنیت نقش بازی کنند؟ آیا مولفه های ابعاد اجتماعی



توسعه متوازن نقش موثری در این زمینه دارند؟ و اینکه این مولفه‌ها چند درصد از احساس امنیت را می‌توانند تبیین نمایند، و احساس امنیت شهروندان در چه سطحی قرار دارد. بنابراین تاثیر ابعاد اجتماعی توسعه متوازن بر احساس امنیت شهروندان استان هرمزگان هدف کلی این تحقیق می‌باشد.

## پیشینه تحقیق

تحقیقات انجام گرفته در باب احساس امنیت در ایران بسیار بوده ولی بسیاری از ابعاد آن هنوز به روشنی بیان نشده است. بنابراین در اینجا به برخی پیشینه‌های پژوهشی پرداخته می‌شود. جعفر هزار جریبی و جواد فعلی (۱۳۹۴) در پژوهشی با عنوان احساس امنیت اجتماعی و رابطه آن با رضایت از زندگی به بررسی رضایت از زندگی دانشجویان و رابطه آن با احساس امنیت اجتماعی پرداخته است. که روش پژوهش، تبیینی از نوع پیمایش است و نمونه آماری شامل ۴۰۹ نفر از دانشجویان دختر و پسر دانشگاه‌های پیام نور استان کرمانشاه بوده که باروش نمونه‌گیری خوشه‌ای چندمرحله‌ای انتخاب شده‌اند. عمده ترین یافته‌های پژوهش حاکی از این است که بین میزان احساس امنیت اجتماعی و ابعاد آن شامل احساس امنیت اقتصادی، سیاسی و جانی و میزان احساس رضایت از زندگی رابطه مستقیم و معناداری وجود دارد. همچنین بین همه ابعاد امنیت اجتماعی و رضایت از زندگی رابطه معناداری وجود دارد؛ به طوری که با بالا رفتن احساس امنیت اقتصادی، احساس امنیت سیاسی و احساس امنیت جانی میزان رضایت از زندگی دانشجویان افزایش می‌یابد و بالعکس. همچنین از بین ابعاد امنیت اجتماعی، احساس امنیت اقتصادی بیشترین تاثیر را نسبت به دو بعد دیگر احساس امنیت (امنیت سیاسی و احساس امنیت جانی) بر میزان احساس رضایت از زندگی دارد. مصطفی ازکیا و مختار پور (۱۳۹۵) در پژوهشی تحت عنوان سنجش میزان تاثیرارزش‌های اجتماعی بر احساس امنیت شهری در تهران با روش پیمایشی و جامعه آماری مناطق ۲۲ گانه تهران با حجم نمونه ۳۸۵ نفری و به روش نمونه‌گیری طبقه‌ای متناسب صورت پذیرفته که یافته‌ها نشان می‌دهد که بین متغیرهای مستقل (عدالت اجتماعی، تقدیرگرایی، فردگرایی، جمع‌گرایی و...) و متغیر وابسته احساس امنیت رابطه مستقیم وجود دارد. جمال محمدی و دیگران (۱۳۹۳) در پژوهشی با عنوان تاثیر سطح رضایت از کیفیت زندگی بر احساس امنیت اجتماعی در شهر اصلاندوز با حجم نمونه ۳۸۴ نفری انجام داده

## Archive of SID

است که پژوهش از نوع کاربردی و رویکرد حاکم بر آن مجموعه‌ای از روش‌های توصیفی و تحلیلی و همبستگی است که از پرسشنامه کیفیت زندگی سازمان بهداشت جهانی در چهار بعد روانی، محیطی، سلامت جسمانی و روابط اجتماعی طراحی شده استفاده گردیده است. نتایج حاصله نشان می‌دهد بین ابعاد مختلف کیفیت زندگی و شاخص احساس امنیت اجتماعی ساکنان رابطه معناداری وجود دارد که این رابطه در همه ابعاد مستقیم است. وحید قاسمی و دیگران (۱۳۹۲) در تحقیقی تحت عنوان تبیین رفاه اجتماعی و تاثیر آن بر احساس امنیت در اصفهان، که با روش اسنادی و پیمایشی با شیوه نمونه گیری خوشه‌ای و تصادفی انجام گرفته به این نتایج دست یافته‌اند که رابطه معنا دار مستقیم بین دو متغیر سرمایه اجتماعی و پایگاه اقتصادی اجتماعی با متغیر رفاه اجتماعی وجود دارد. و نیز بین متغیر احساس امنیت و رفاه اجتماعی رابطه مستقیم و معناداری مشاهده گردید. تاج بخش و همکاران (۱۳۹۲) در پژوهشی با عنوان تحلیل رابطه بین سرمایه اجتماعی و احساس امنیت اجتماعی در شهر حمیدیه با نمونه ۳۷۵ نفری و با روش نمونه گیری تصادفی و خوشه‌ای انجام گرفته به این نتیجه دست یافته‌اند که هرچه میزان سرمایه اجتماعی بیشتر به همان میزان احساس امنیت بالاتر خواهد بود.

هکتوت<sup>۱</sup> و همکاران (۲۰۱۲) در پژوهشی با هدف بررسی رابطه شاخص‌های پایداری اجتماعی و مولفه‌های امنیت به این یافته‌ها رسیده‌اند که بین ارتقاء شاخص‌های پایداری اجتماعی با ارتقاء مولفه‌های امنیت اجتماعی شامل امنیت احساسی، عاطفی، اخلاقی و امنیت جانی رابطه مستقیم و معناداری وجود دارد (حیدری ساربان، ۱۳۹۵: ۴۲). ویل و مک گراد<sup>۲</sup> (۱۹۹۵) در تحقیقی با عنوان احساس امنیت طرز تلقی‌ها از محل زندگی و طبقات پائین جامعه به این نتایج دست یافته‌اند که افرادی که به عنوان افراد طبقه پائین رده بندی می‌شوند به ویژه افرادی که زیر خط فقر قرار می‌گیرند، اقلیت‌ها و آن‌هایی که یک دوره بیکاری را تجربه کرده‌اند و کمتر از خدمات رفاه اجتماعی بهره مند شده‌اند. بدون توجه به جنسیت، سن، بزرگی شهر و دیگر عوامل، احساس امنیت کمتری ابراز نموده‌اند که از دیدگاه آنان این نگرانی از بابت کافی نبودن اقدامات انجام گرفته برای حمایت و محافظت از آنها

1. 5 Heathcote

2. Will McGrath



در برنامه‌های رفاه می‌باشد. همچین گالاسو<sup>۱</sup> و پروفتا<sup>۲</sup> (۲۰۰۵) در پژوهشی میدانی با هدف بررسی رابطه پایداری اجتماعی و امنیت به این نتیجه رسیده‌اند که تقویت مولفه‌های پایداری اجتماعی از جمله رفاه و ثبات اقتصادی به امنیت حقوقی، مالی، قضایی، فرهنگی و نوامیس روستائیان می‌انجامد (حیدری ساریان، ۱۳۹۵: ۴۲).

## مبانی نظری

### ۱. تعریف مفاهیم

**امنیت اجتماعی:** را نخستین بار « باری بوزان » در کتاب « مردم، دولت و هراس » به کاربرد. به عقیده وی امنیت بشری به پنج دسته تقسیم می‌شود که عبارتند از: امنیت نظامی، امنیت سیاسی، امنیت اقتصادی، امنیت اجتماعی و امنیت زیست محیطی (بوزان، ۱۳۷۸: ۳۶).

بوزان امنیت اجتماعی و مسائل آن را شامل تهدیداتی دانست که هویت جامعه را مورد تعرض قرار می‌دهند و آن را به حفظ مجموعه ویژگی‌هایی ارجاع می‌دهد که بر مبنای آن افراد خود را عضو یک گروه خاص اجتماعی تلقی نموده‌اند؛ به عبارت دیگر امنیت اجتماعی معطوف به جنبه‌هایی از زندگی شخص است که هویت او را تضمین می‌کند (بوزان، ۱۳۷۸: ۳۴).

**احساس امنیت:** به احساس رهایی انسان از اضطراب، بیم و خطر اطلاق می‌شود، در واقع زمانی که فرد احساس کند در جامعه و تعاملات اجتماعی خطری جان، مال یا سلامتی وی را مورد تهدید و تعرض قرار نمی‌دهد، می‌توان گفت فرد دارای احساس امنیت است (گروسی، ۱۳۸۶: ۳۰). احساس امنیت مفهوم چند بُعدی است و در ارتباط با شرایط اجتماعی و افراد مختلف به گونه‌های متفاوت ظهور می‌کند. منابع تأمین کننده احساس امنیت نیز برای افراد و گروه‌های مختلف جامعه متفاوت از همدیگر است این منابع در سه سطح کلان، میانی و خرد اثر گذار هستند. در سطح کلان، ساختار کلی جامعه و ایمن بودن آن از جنگ، قحطی، خشکسالی، زلزله، سیل و سقوط نهادهای سیاسی حکومت از عمده منابعی هستند که احساس امنیت در افراد را شکل می‌دهند. در سطح میانی، روابط میان نهادهای سیاسی، اجتماعی و اقتصادی جامعه، چالش‌های بین گروه‌ها و جناح‌های مختلف،

1. Galasso  
2. Profeta

## Archive of SID

کارکرد نیروی انتظامی، ارتش، قوه قضائیه، نظام پولی، نظام مندی شغلی، تعاملات جناح‌های سیاسی، بهره‌وری اقتصادی عمده منابعی هستند که احساس امنیت را در افراد شکل می‌دهند. در سطح خُرد، روابط بین افراد جامعه در حوزه کار، تحصیل، اقوام و خویشاوندان، همسایگان، همکاران و نیز تجربه‌های مستقیم و غیر مستقیم روزانه افراد از پدیده‌های مختلف از جمله سرقت، ضرب و شتم، قتل، عمده منابعی هستند که احساس امنیت در افراد و خانواده‌ها را شکل می‌دهند (دلاور و جهاتب، ۱۳۹۰: ۷۹).

**توسعه:** یکی از صور خاص تغییر و دگرگونی است تغییری مستمر، درازمدت و هدفدار برای حصول به هدفی خاص که در تمامی تجارب انسانی به وقوع می‌پیوندد (قوم، ۱۳۷۴: ۲۲).

در گذشته تنها رشد اقتصادی يك جامعه مورد توجه قرار می‌گرفت و منظور از آن افزایش تولید ناخالص ملی آن جامعه بود اما توسعه مفهومی فراتر از رشد اقتصادی دارد و به بیان دیگر؛ محیط بر رشد است. توسعه فرایندی است که در آن یکسری تحولات و تغییرات بنیادی در ساختارهای اقتصادی، اجتماعی، فرهنگی و سیاسی جامعه به وقوع می‌پیوندد. بدین ترتیب؛ می‌توان انتظار داشت که همراه با توسعه حتماً رشد اقتصادی حاصل شود اما رشد اقتصادی ممکن است توسعه به بار نیاورد (روزبهان، ۱۳۷۱: ۱۲). حال آنکه توسعه متوازن در بردارنده پیشرفت و ترقی جامعه در تمامی ابعاد زندگی است از این رو است که در ادبیات مربوط به توسعه از توسعه اقتصادی، توسعه سیاسی توسعه اجتماعی فرهنگی سخن به میان می‌آید.

### ۲. چارچوب نظری تحقیق

باتوجه به ماهیت تحقیق در این پژوهش از چندین نظریه برای تبیین بهتر عوامل استفاده شده است. بنابراین الگوی نظری تحقیق حاضر بر الگویی تلفیقی استوار است. چرا که مباحث توسعه و احساس امنیت آن چنان گستردگی خاصی دارد که شناخت دقیق آن نیازمند مباحث مختلف نظری است. براین اساس دیدگاه‌های مختلفی به این امر پرداخته‌اند که در این پژوهش از نظریات رویکرد نیازهای اولیه





مازلو،<sup>۱</sup> وارنر<sup>۲</sup> و دورکیم،<sup>۳</sup> پارسونز،<sup>۴</sup> تونیس،<sup>۵</sup> رالز،<sup>۶</sup> برگر و پتريک<sup>۷</sup> استفاده شده است.

از دیدگاه مازلو، نیازهای اساسی انسان شامل پنج سطح هستند که شامل نیازهای فیزیولوژیکی، نیازهای ایمنی یا امنیت، نیازهای اجتماعی، تعلق و دوستی، نیازهای قدر و منزلت و نیاز به خودیابی و خودشکوفایی می شود. براساس این نظریه، برای افزایش رضایتمندی افراد باید ابتدا سعی کرد نیازهای اولیه افراد مانند خوراک، پوشاک، مسکن و... را تامین نمود. در مراحل بعدی مسأله امنیت را مد نظر قرار داد، نظر به این که نیازهای پنج گانه مازلو (تا حدودی) در برگیرنده تمامی سطوح زندگی انسانی (مادی و معنوی، عینی و ذهنی، بیرونی و درونی، پیدا و پنهان و... ) هستند، پس می توان گفت که کیفیت زندگی فرد به میزان برآورده شدن این نیازها بستگی دارد. هر چه افراد بتوانند از سطح نیازهای فیزیولوژیک فراتر رفته و به سمت سطوح بالایی هرم (عزت نفس و خودیابی) حرکت کنند، بالطبع احساس رضایتمندی بهتری نیز از کیفیت زندگی خود خواهند داشت و بالعکس. وی بر این باور است که برآورده نشدن نیازهای اولیه و عدم اطمینان از تامین آنها منجر به آن می شود که دسترسی به نیازهای واقع در سطوح بالاتر برای فرد بسیار سخت و حتی ناممکن گردد به طوری که فردی که از تامین مایحتاج ابتدایی خود محروم گشته زمینه شکوفایی رفع نیازهای دیگر در وی و از جمله احساس امنیت به حداقل ممکن می رسد. بنابراین باید پذیرفت که فاصله بین نیازهای اولیه با احساس امنیت زیاد نیست و شاید بتوان گفت به محض برآورده شدن نیازهای اساسی و فیزیولوژیایی، نیاز به امنیت سر برآورد. بدیهی است آنچه دومین نیاز انسان است، احساس امنیت و در امان بودن است نه امنیتی که در واقع وجود دارد؛ زیرا آنچه بر تفکر، اعمال و رفتار افراد اثر می گذارد، آن چیزی است که احساس می کنند نه آنچه که در واقعیت وجود دارد (پناهی و دیگران، ۱۳۸۹: ۶۵). همچنین وارنر معتقد است که توسعه اجتماعی عبارت است از امکانات رفاهی برای زندگی بهتر مردم

1. Maslow
2. Warner
3. Durkheim
4. parsons
5. Tonnies
6. Rawls
7. Patrick

جامعه (مایکل، ۱۳۸۹: ۵۶).

گاتس و لی در تبیین پایداری اجتماعی بر توجه به نیازهای اساسی، مانند مسکن و درآمد، و ظرفیت‌های فردی از جمله فرصت‌های شغلی متنوع و امکانات و برنامه‌های تفریحی، فرهنگی و اوقات فراغت مناسب با حداقل هزینه، و ظرفیت‌های اجتماعی، همچون هویت، مشارکت و وجود مکان‌هایی به منظور برگزاری فعالیت‌های هنری و اجتماعی در جهت توسعه سازمان‌های اجتماعی و تقویت تعادل بین آنها تأکید دارند. وی همچنین به منظور اثرگذاری ظرفیت‌های فردی و جمعی، چهار اصل برابری و عدالت اجتماعی، تعادل اجتماعی، امنیت و سازگاری را معرفی می‌نماید (قاسمی، ۱۳۹۲ به نقل از گاتس و لی ۲۰۰۵).

پتریک معتقد است رفاه اجتماعی را در ارتباط با مفاهیمی از قبیل احساس شادکامی، تأمین، ترجیحات (اولویت‌ها)، نیازها، استحقاق و مقایسه‌های نسبی باید سنجید. به عقیده وی، شادکامی در دو بعد یا وجه سطحی و عمقی معنا پیدا می‌کند. همچنین رفاه دارای ابعاد مادی و غیرمادی است، در ابتدا بعد مادی رفاه دارای اهمیت می‌باشد، زیرا ابعاد مادی (مثل خوراک، پوشاک، مسکن و...) دارای ویژگی عینی بوده و معمولاً نیازهای فرامادی بعد از نیازهای مادی خود را نشان می‌دهند یکی از ابعاد غیرمادی رفاه اجتماعی، اعتماد نهادی است. که جایگاه ممتازی در تبیین مشارکت شهروندان دارد (پتریک، ۱۳۸۱: ۲۰).

همچنین طبق دیدگاه شبکه‌ای نبود امکانات اجتماعی و مادی (رفاه اجتماعی) بر وضعیت امنیت اجتماعی افراد متعلق به طبقه فرودست موثر است پژوهش‌ها نشان می‌دهند که افراد متعلق به خانواده‌های با محرومیت‌های چند گانه در مقایسه با افرادی که در خانواده‌های مرفه زندگی می‌کنند سه برابر بیشتر احساس ناامنی می‌کنند (وحید قاسمی و دیگران، ۱۳۹۲: ۲۶).

به نظر رالز عدالت زمانی محقق می‌شود که به توزیع صحیح سود و مسئولیت در همکاری اجتماعی برسیم و این امر مربوط به ساخت جامعه و نهادهای تشکیل دهنده آن است. زیرا نهادهای اجتماعی شیوه دسترسی افراد به منابع را معین می‌کنند و قواعد تعیین حقوق و امتیازات و رسیدن به قدرت سیاسی و انباشت سرمایه را در بردارند (بشیریه، ۱۳۷۸: ۱۱۷). رالز می‌گوید، موضوع اصلی عدالت، ساختار اساسی جامعه و سازوکاری است که طی آن نهادهای اجتماعی، حقوق و وظایف



۱۶۷

اساسی در توزیع و چگونگی تقسیم مزایای حاصل از همکاری اجتماعی را تعیین می‌کنند، بنابراین عدالت همان حذف امتیازات بی‌دلیل و ایجاد تعادلی واقعی در میان خواسته‌های متعارض انسان‌ها است که در ساختار یک نهاد اجتماعی پیش‌بینی شده است (بشیریه، ۱۳۷۸: ۸۰).

همچنین یکی دیگر از متغیرهایی که می‌تواند بر احساس امنیت موثر باشد، همبستگی و انسجام جامعه است که مورد تاکید امیل دورکیم می‌باشد. دورکیم در تعریف جامعه می‌گوید: جامعه عبارت است از افرادی که گرد هم جمع آمده‌اند و مناسبات و روابطی در میان آنها به وجود آمده، این روابط به وسیله مقررات، موسسات یا نهادهای اجتماعی مستحکم شده و برای این مناسبات و حفظ روابط ضمانت اجرایی وجود دارد (الیاسی، ۱۳۷۹ به نقل از پناهی، ۱۳۸۹: ۵۴). بنابراین از نظرات دورکیم چنین استنباط می‌شود که سطح انسجام اجتماعی عاملی است که در اثر آن احساسی از امنیت و متعاقباً امنیت و کجروی تضعیف و یا تقویت می‌شود به نحوی که هر چه میزان انسجام و همبستگی فرد با دیگران بیشتر باشد، امنیت و اشکال امنیت تقویت و در نتیجه کجروی کاهش می‌یابد و حال آنکه در شرایط کاهش انسجام و همبستگی عوامل مذکور نتیجه عکس می‌دهند و در طی آن کجروی و رهاوردهای آن (ناامنی و احساس ناامنی) افزایش می‌یابد. حال آنکه واژه امنیت اجتماع اولین بار توسط تونیس مطرح شد. این مفهوم مرتبط با مفهوم "گمین شافت" (اجتماع) و "گزل شافت" (جامعه) است. مفاهیم گمین شافت و گزل شافت در بردارنده انتزاع‌هایی از شرایط واقعی حاصل از واقعیت‌های تعامل اجتماعی هستند (ازکیا و غفاری، ۱۳۸۶). تونیس معتقد است که در گمین شافت با پیوندهای نزدیک، صمیمانه، شخصی، علاقه به رفاه یکدیگر، همکاری و اعتماد متقابل، سرنوشت مشترک اعضا برجسته است. «در واقع تونیس وقتی از امنیت اجتماع یاد می‌کند به گمین شافت (اجتماع) و حفظ آن از خطرات و آسیب‌ها نظر دارد» (نویدینا، ۱۳۸۲). همچنین تالکوت پارسونز، موضوع انسجام اجتماعی را در دو نظام شخصیت و نظام اجتماعی مورد بحث قرار داده است. و معتقد است انسجام اجتماعی بر افزایش حجم و بسیاری تعامل و ارتباط متقابل اجتماعی و میزان اعتماد افراد جامعه نسبت به یکدیگر دلالت دارد. می‌توان انسجام اجتماعی را به احساس یکپارچگی افراد جامعه، روابط دوستانه و محبت آمیز، میزان روابط

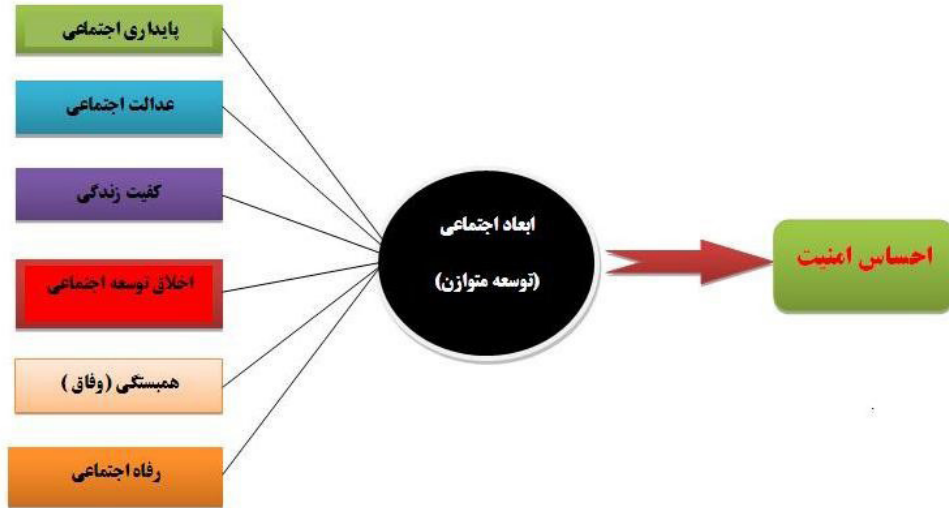
Archive of SID

اجتماعی و تعامل های گروهی بر اساس ارزش های مشترک و منسجم تعریف کرد (نیازی، ۱۳۸۳: ۶).

براین اساس بر مبنای چارچوب نظری وموارد گفته شده این پژوهش درصدد آزمون فرضیات جدول زیر است:

فرضیه	نظریه پرداز	شرح نظریه	تحقیقات پیشین
بین همبستگی اجتماعی شهروندان واحساس امنیت رابطه وجود دارد	دورکیم	تعلق اجتماعی به عنوان بخش عاطفی وجدان جمعی، وجدان جمعی در برابر وجدان فردی و ضعف تعلق به دلیل ضعف بخش عاطفی	نیازی (۱۳۹۰) ساروخانی و هاشم نژاد (۱۳۹۰) کلانتونیو (۲۰۰۸) فقهی وفرهمند (۱۳۹۲) تاج بخش وهمکاران (۱۳۹۲)
	پارسونز	احساس یکپارچگی افراد جامعه، روابط دوستانه و محبت آمیز، میزان روابط اجتماعی و تعامل های گروهی بر اساس ارزش های	
	تونیس	پیوندهای نزدیک، صمیمانه، شخصی، علاقه به رفاه یکدیگر، همکاری و اعتماد متقابل	
بین اخلاق توسعه اجتماعی شهروندان واحساس امنیت رابطه وجود دارد	پارسونز	گذر از خاص گرایی فرهنگی به عام گرایی در حیات انسان مدرن، حقوق فردی و اجتماعی	اینکلز (۱۹۶۹) رضا همتی و احمدی (۱۳۹۲) نیکخواه قمصری وجوشقانی (۱۳۹۲) رضا صالحی امیری (۱۳۹۴)
	لرنر	مراکز شهری جدید عامل ترقی وتقویت کننده احساس فرد گرایی وتضعف کننده سنت گرایی، افزایش مشارکت و ارتقای تحرک روانی	
بین کیفیت زندگی شهروندان واحساس امنیت رابطه وجود دارد	مازلو	نیازهای ایمنی یا امنیت، نیازهای اجتماعی، تعلق و دوستی، نیازهای قدر و منزلت و نیاز به خودیابی و خودشکوفایی	ازکیا (۱۳۹۳) غفاری وامیدی (۱۳۸۸) تمد نی و بهمنی (۱۳۸۲) حسین زاده (۱۳۹۳) فرجی ملایی (۱۳۸۹) کلانتونیو (۲۰۰۸) هزارجریبی وفعلی (۱۳۹۴) جمال محمدی ودیگران (۱۳۹۳) جواد محمدی ودیگران (۱۳۹۱)

	بسط و گسترش رسانه‌های گروهی، سواد آموزی و ارتقای سطح تحصیلات، شهرنشین و مشارکت	لرنر	
	امکانات رفاهی برای زندگی بهتر	وارنر	
حسینی (۱۳۹۴) مرکز مطالعات و برنامه ریزی شهر تهران (۱۳۹۲) توکلی (۱۳۹۲) کلانتو نیو (۲۰۰۸) هتکوت (۲۰۱۲) گالاسو (۲۰۰۵)	رفع نیازهای سطح پائین، آشکار شدن نیازهای سطح بالاتر	مازلو	بین پایداری اجتماعی شهروندان و احساس امنیت رابطه وجود دارد
	انطباق، حفظ الگو، سیستم شخصی، رفتاری، اجتماعی، فرهنگی	پارسونز	
	ظرفیت‌های فردی ظرفیت‌های اجتماعی،	گاتس ولی	
بیات (۱۳۸۷) آرام (۱۳۸۸) ویل مک گراد (۱۹۹۵) وحید قاسمی (۱۳۹۲) فقهی و فرهمند (۱۳۹۲) رضا صفری شالی و دیگران (۱۳۹۵)	تناسب بین ارزش‌های منزلی و پاداش‌ها، احساس رضایت از زندگی	برگر	بین رفاه اجتماعی شهروندان و احساس امنیت رابطه وجود دارد
	احساس شادکامی، تأمین، ترجیحات (اولویت‌ها)، نیازها، استحقاق و مقایسه‌های نسبی	پتريک	
احمد واعظی (۱۳۸۳) ازکیا و پور مختار (۱۳۹۵) شایگان (۱۳۹۱)	توافق قراردادی حق آزادی و هم حق برابری حذف امتیازات بی دلیل و ایجاد تعادلی واقعی	رالز	بین عدالت اجتماعی شهروندان و احساس امنیت رابطه وجود دارد
	کیفیت رفتار بین شخصی تصمیم گیرندگان	گرین برگ	



## روش تحقیق

این پژوهش با رویکردی کمی و به روش توصیفی - پیمایشی انجام شده است. روش گردآوری داده‌ها به دو صورت کتابخانه‌ای و میدانی می‌باشد. این پژوهش از لحاظ زمانی مقطعی و از جهت ژرفایی پهنانگر است و با تکنیک پرسشنامه خود اجرا انجام گردیده است. اطلاعات نظری و تئوری از طریق مطالعه اسنادی و کتابخانه‌ای به دست آمده است، جامعه آماری تمامی شهروندان ۱۸ تا ۶۴ ساله اعم از زن و مرد با جمعیت حدود ۶۷۰ هزار نفر که ساکن شهرستان‌های (بندر عباس، بندر میناب، بندر لنگه) از استان هرمزگان می‌باشند که با استفاده از فرمول کوکران حجم نمونه ۳۸۴ نفر تعیین گردیده است. برای نمونه‌گیری جامعه از روش نمونه‌گیری احتمالی و خوشه‌ای چند مرحله‌ای استفاده شده است و افراد نمونه انتخاب گردیده‌اند. برای سنجش پایایی شاخص‌های تحقیق از آزمون آلفای کرونباخ بهره‌برده شده است که میزان آن (بالای ۰/۷۰) بوده است.



جدول (۱): میزان ضریب آلفا کرونباخ

مؤلفه‌ها	تعداد سوالات	ضریب آلفا کرونباخ
احساس امنیت	۱۴	۰/۷۱۳
همبستگی اجتماعی	۲۲	۰/۷۲۳
کیفیت زندگی	۳۸	۰/۷۰۲
رفاه اجتماعی	۱۱	۰/۷۵۰
اخلاق توسعه اجتماعی	۱۵	۰/۷۰۱
عدالت اجتماعی	۹	۰/۷۰۲
پایداری اجتماعی	۲۱	۰/۷۰۵

در تجزیه و تحلیل داده‌ها در سطح استنباطی، متناسب با سطح سنجش داده‌ها و مفروضات آزمون‌های آماری، از آزمون‌های T، تحلیل واریانس، همبستگی پیرسون، رگرسیون و تحلیل مسیر استفاده شده است. ابزار تجزیه و تحلیل، رایانه نرم افزار spss بوده است که با استفاده از جداول، نمودارها و آزمون‌های آماری موجود در آن اطلاعات خام پردازش شده است.

### یافته‌های پژوهش

با توجه به اهمیت رابطه بین متغیرهای زمینه‌ای و ویژگی‌های جمعیتی با متغیر وابسته برخی از این ویژگی‌ها در زیر مطرح گردیده است:

احساس امنیت			میزان تحصیلات			وضع تاهل		جنس	
مؤلفه	تعداد	درصد	مؤلفه	تعداد	درصد	مؤلفه	تعداد	درصد	مؤلفه
کم	۱	۳	دیپلم وزیر	۲۵۴	۵۱	متاهل	۲۵۱	۶۵	مرد
متوسط	۳۳۷	۶۲	لیسانس	۱۲۲	۴۹	مجرد	۱۳۳	۳۵	زن
زیاد	۱۴۶	۳۸	بالتر از لیسانس	۸	۳				
				۲					

براساس نتایج جدول (۲). ۱۹۶ نفر (۵۱ درصد) پاسخگویان را مرد و ۹۲ نفر (۴۹ درصد) را زنان تشکیل داده‌اند. ۱۳۳ نفر (۳۵ درصد) را افراد مجرد و ۲۵۱ نفر (۶۵ درصد) را نیز افراد متاهل می‌باشند، همچنین ۲۵۴ نفر (۶۶ درصد) پاسخگویان دیپلم وزیر دیپلم، ۱۳۰ نفر (۳۴ درصد) لیسانس و بالاتر بوده‌اند. از نظر میزان احساس امنیت اجتماعی نیز اکثر پاسخگویان با (۶۲ درصد) در حد متوسط ارزیابی نموده‌اند.



جدول (۳): توزیع فراوانی پاسخگویان برحسب متغیرهای اصلی تحقیق

جمع	بالا	متوسط	پائین	متغیر	
				تعداد	احساس امنیت
۳۸۴	۱۴۶	۲۳۷	۱	تعداد	احساس امنیت
۱۰۰	۳۸	۶۱/۷	۳	درصد	
۳۸۴	۱۵۶	۲۲۷	۱	تعداد	همبستگی
۱۰۰	۴۰/۶	۵۹/۱	۰/۳	درصد	
۳۸۴	۱۹۴	۱۹۰	۰	تعداد	اخلاق توسعه
۱۰۰	۵۱	۴۹	۰	درصد	
۳۸۴	۷۴	۲۴۳	۶۷	تعداد	عدالت اجتماعی
۱۰۰	۱۹/۳	۶۳/۳	۱۷/۴	درصد	
۳۸۴	۱۵	۳۵۲	۱۷	تعداد	کیفیت زندگی
۱۰۰	۳/۹	۹۱/۷	۴/۴	درصد	
۳۸۴	۸۱	۲۹۲	۱۱	تعداد	رفاه اجتماعی
۱۰۰	۲۱/۱	۷۶	۲/۹	درصد	
۳۸۴	۲۷	۳۴۹	۸	تعداد	پایداری اجتماعی
۱۰۰	۷	۹۰/۹	۲/۱	درصد	

براساس جدول فوق همانطور که قابل مشاهده می باشد از منظر پاسخگویان تنها متغیر اخلاق توسعه اجتماعی با ۵۱ درصد در سطح بالا ارزیابی گردیده و متغیرهای احساس امنیت با ۶۱/۷ درصد، همبستگی اجتماعی با ۵۹/۱ درصد، عدالت اجتماعی با ۶۳/۳ درصد، کیفیت زندگی با ۹۱/۷ درصد، رفاه اجتماعی با ۷۶ درصد و پایداری

بررسی توصیفی شاخص‌های احساس امنیت

جدول (۴): توزیع فراوانی پاسخگویان برحسب میزان احساس امنیت

شاخص‌ها		پائین	متوسط	بالا	جمع
جانی	تعداد	۰	۲۲۳	۱۶۱	۳۸۴
	درصد	۰	۵۸/۱	۴۱/۹	۱۰۰
مالی	تعداد	۲۲۲	۱۴۰	۲۲	۳۸۴
	درصد	۵۷/۸	۳۶/۵	۵/۷	۱۰۰
فکری	تعداد	۱۰۶	۲۶۲	۱۶	۳۸۴
	درصد	۲۷/۶	۶۸/۲	۴/۲	۱۰۰

همانطور که در جدول فوق قابل مشاهده می‌باشد، از منظر پاسخگویان شاخص‌های احساس امنیت جانی و فکری هرکدام با ۵۸/۱ و ۶۸/۲ درصد در سطح متوسط و شاخص احساس امنیت مالی با ۵۷/۸ درصد در سطح پائین ارزیابی گردیده است.

آزمون (اسمیرنف و کلموگروف)

جدول (۵): آزمون نرمال بودن متغیرها

متغیرها	نوع	تعداد	معناداری (Sig)
احساس امنیت	وابسته	۳۸۴	۰/۱۲۸
همبستگی اجتماعی	مستقل	۳۸۴	۰/۰۶۲
کیفیت زندگی	مستقل	۳۸۴	۰/۱۲۲
رفاه اجتماعی	مستقل	۳۸۴	۰/۲۰۱

۰/۰۸۵	۳۸۴	مستقل	اخلاق توسعه اجتماعی
۰/۰۷۳	۳۸۴	مستقل	عدالت اجتماعی
۰/۱۰۱	۳۸۴	مستقل	پایداری اجتماعی

طبق جدول فوق با عنایت به این که آزمون معناداری متغیرها از ۰/۰۵ بیشتر است پس توزیع نرمال است لذا از آزمون‌های پارامتریک استفاده شده است.

### یافته‌های استنباطی

جدول (۶) نتایج آزمون T جهت مقایسه میزان احساس امنیت زنان و مردان

شاخص (متغیر وابسته)	جنسیت (متغیر مستقل)	آماره t	سطح معنی داری (p)
احساس امنیت	زن	-۳/۰۸	۰/۰۱۳
	مرد		
احساس امنیت جانی	زن	-۳/۴۱	۰/۰۰۲
	مرد		
احساس امنیت مالی	زن	-۰/۶۷۰	۰/۰۱۳
	مرد		
احساس امنیت فکری	مرد	-۲/۴۷	۰/۰۳۸
	زن		

نتایج مندرج در جدول (۶) بیان می‌دارد با توجه سطوح معنی داری برای شاخص‌های «احساس امنیت»، «احساس امنیت جانی»، «احساس امنیت مالی» و «احساس امنیت فکری» از ۰/۰۵ کمتر است، بنابراین این فرضیه نشان می‌دهد که بین شاخص‌های «احساس امنیت» بر حسب جنسیت تفاوت وجود دارد.



شاخص ( متغیر وابسته)	تاهل (متغیر مستقل)	آماره t	سطح معنی داری (p)
احساس امنیت	مجرد	-۱/۸۸	۰/۲۹
	متاهل		
احساس امنیت جانی	مجرد	-۱/۱۱	۰/۴۹
	متاهل		
احساس امنیت مالی	مجرد	-۲/۷۶	۰/۰۹
	متاهل		
احساس امنیت فکری	مجرد	-۰/۳۰	۰/۹۴
	متاهل		

نتایج مندرج در جدول (۷) بیان می دارد با توجه به اینکه سطوح معنی داری برای شاخص های «احساس امنیت»، «احساس امنیت جانی»، «احساس امنیت مالی»، «احساس امنیت فکری»، از ۰/۰۵ بیشتر است بنابراین شاخص های «احساس امنیت» بین مجردها و متاهل ها یکسان است.

جدول (۸) نتایج آزمون همبستگی پیرسون بین متغیرهای مستقل و وابسته تحقیق

متغیر مستقل				متغیر وابسته
احساس امنیت اجتماعی	امنیت جانی	امنیت مالی	امنیت فکری	
ضریب پیرسون	۰/۸۹	۰/۳۰۶	۰/۰۹۸	همبستگی اجتماعی
سطح معنی داری	۰/۸۳	۰/۰۰	۰/۰۰	

-۰/۱۱۶	-۰/۰۸۳	-۰/۰۸۴	-۰/۱۲۴	ضریب پیرسون	اخلاق توسعه
۰/۰۲	۰/۱۰	۰/۱۰	۰/۰۱	سطح معنی داری	
۰/۱۳۸	۰/۰۹۸	۰/۳۰۶	۰/۲۶۱	ضریب پیرسون	عدالت اجتماعی
۰/۰۰	۰/۰۵	۰/۰۰	۰/۰۰	سطح معنی داری	
۰/۲۵۳	۰/۳۳۳	۰/۲۲۴	۰/۳۳۹	ضریب پیرسون	کیفیت زندگی
۰/۰۰	۰/۰۰	۰/۰۰	۰/۰۰	سطح معنی داری	
۰/۲۲۵	۰/۱۰۵	۰/۱۴۰	۰/۲۰۵	ضریب پیرسون	رفاه اجتماعی
۰/۰۰	۰/۰۴۰	۰/۰۰۶	۰/۰۰	سطح معنی داری	
۰/۲۷۹	۰/۳۲۸	۰/۲۷۵	۰/۳۹۴	ضریب پیرسون	پایداری اجتماعی
۰/۰۰	۰/۰۰	۰/۰۰	۰/۰۰	سطح معنی داری	

نتایج مندرج در جدول (۸) نشان می‌دهد با توجه به اینکه سطوح معنی داری آزمون همبستگی بین متغیر همبستگی اجتماعی و متغیر احساس امنیت از ۰/۰۵ بیشتر است لذا فرضیه تایید نمی‌گردد. بنابراین بین همبستگی اجتماعی و احساس امنیت رابطه معنی داری وجود ندارد. با توجه به میزان ضریب همبستگی پیرسون می‌توان گفت ارتباط بین همبستگی اجتماعی و احساس امنیت مستقیم و ضعیف است. اما با توجه به اینکه سطوح معنی داری آزمون همبستگی بین متغیر همبستگی اجتماعی و احساس امنیت جانی، مالی و فکری کمتر از ۰/۰۵ است. بنابراین بین همبستگی اجتماعی و احساس امنیت جانی، مالی و فکری رابطه معنی داری وجود دارد. با توجه به میزان ضریب همبستگی پیرسون می‌توان گفت ارتباط بین همبستگی اجتماعی و احساس امنیت جانی و مالی مستقیم و ضعیف و با احساس امنیت فکری معکوس و ضعیف می‌باشد.

با توجه به اینکه سطوح معنی داری آزمون همبستگی بین متغیر اخلاق توسعه اجتماعی و متغیر احساس امنیت از ۰/۰۵ کمتر است لذا فرضیه تایید گردیده و بین اخلاق توسعه اجتماعی و احساس امنیت رابطه معنی داری وجود دارد. با توجه به

## Archive of SID

میزان ضریب همبستگی پیرسون می‌توان گفت ارتباط بین اخلاق توسعه اجتماعی و احساس امنیت معکوس و ضعیف است. اما با توجه به اینکه سطوح معنی‌داری آزمون همبستگی بین اخلاق توسعه اجتماعی و احساس امنیت جانی و مالی بیشتر از ۰/۰۵ است لذا بین اخلاق توسعه اجتماعی و شاخص‌های احساس امنیت جانی و مالی رابطه معنی‌داری وجود ندارد و به دلیل اینکه سطوح معنی‌داری آزمون همبستگی بین اخلاق توسعه اجتماعی و احساس امنیت فکری کمتر از ۰/۰۵ می‌باشد لذا بین اخلاق توسعه اجتماعی و احساس امنیت فکری رابطه معنی‌داری وجود دارد. با توجه به میزان ضریب همبستگی پیرسون می‌توان گفت ارتباط بین اخلاق توسعه اجتماعی با شاخص‌های احساس امنیت معکوس و ضعیف می‌باشد.

با توجه به اینکه سطوح معنی‌داری آزمون همبستگی بین متغیر عدالت اجتماعی با متغیر احساس امنیت و شاخص‌های آن از ۰/۰۵ کمتر است بنابراین این فرضیه تأیید گردیده و نشان می‌دهد که بین عدالت اجتماعی و احساس امنیت و شاخص‌های آن رابطه معنی‌داری وجود دارد. با توجه به میزان ضریب همبستگی پیرسون می‌توان گفت ارتباط بین عدالت اجتماعی با احساس امنیت و شاخص احساس امنیت جانی مستقیم و متوسط و با احساس امنیت مالی و فکری مستقیم و ضعیف می‌باشد.

با توجه به اینکه سطوح معنی‌داری آزمون همبستگی بین متغیر کیفیت زندگی و متغیر احساس امنیت از ۰/۰۵ کمتر است بنابراین این فرضیه تأیید گردیده و نشان می‌دهد که بین کیفیت زندگی و احساس امنیت رابطه معنی‌داری وجود دارد. با توجه به میزان ضریب همبستگی پیرسون می‌توان گفت ارتباط بین کیفیت زندگی و احساس امنیت و شاخص‌های آن مستقیم و متوسط می‌باشد.

با توجه به اینکه سطوح معنی‌داری آزمون همبستگی بین رفاه اجتماعی و احساس امنیت از ۰/۰۵ کمتر است، بنابراین فرضیه تأیید گردیده و نشان می‌دهد که بین متغیر رفاه اجتماعی و متغیر احساس امنیت و شاخص‌های آن رابطه معنی‌داری وجود دارد. با توجه به میزان ضریب همبستگی پیرسون می‌توان گفت ارتباط بین رفاه اجتماعی و احساس امنیت مستقیم و متوسط روبه پائین می‌باشد.

با توجه به اینکه سطوح معنی‌داری آزمون همبستگی بین متغیر پایداری اجتماعی و متغیر احساس امنیت از ۰/۰۵ کمتر است بنابراین این فرضیه تأیید می‌گردد و نشان می‌دهد که بین متغیر پایداری اجتماعی و متغیر احساس امنیت و شاخص‌های آن



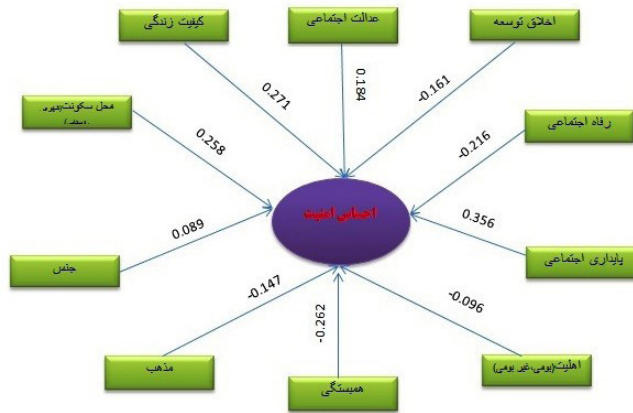
رابطه معنی داری وجود دارد. با توجه به میزان ضریب همبستگی پیرسون می توان گفت ارتباط بین متغیر پایداری اجتماعی و احساس امنیت مستقیم و متوسط می باشد.

### تحلیل رگرسیون چند متغیره

جدول (۹) متغیرهای وارد شده در معادله رگرسیون

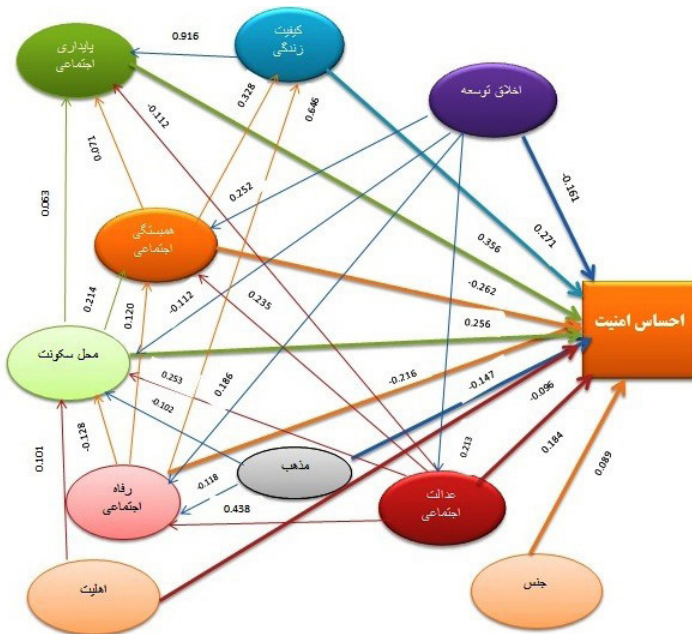
متغیر مستقل	مقدار B	مقدار ضریب Beta	سطح معنا داری	F	مقدار R	R <sup>2</sup>
همبستگی اجتماعی	-۰/۲۰۸	-۰/۲۶۲	۰/۰۰	۲۲/۳۸۵	۰/۶۱۲	۰/۳۷۵
اخلاق توسعه اجتماعی	-۰/۲۲۱	-۰/۱۶۱	۰/۰۰			
عدالت اجتماعی	۰/۱۷۵	۰/۱۸۴	۰/۰۰			
کیفیت زندگی	۰/۱۳۳	۰/۲۷۱	۰/۰۱۴			
رفاه اجتماعی	-۰/۲۶۴	-۰/۲۱۶	۰/۰۰۲			
پایداری اجتماعی	۰/۳۰۴	۰/۳۵۶	۰/۰۰			
محل (روستا، شهر)	۳/۹۰۶	۰/۲۵۸	۰/۰۰			
جنس	۱/۲۵۷	۰/۰۸۹	۰/۰۳۲			
مذهب	-۳/۷۵۶	-۰/۱۴۷	۰/۰۰۱			
اهلیت (بومی، غیر بومی)	-۲/۰۶۲	-۰/۰۹۶	۰/۰۲۱			

بر اساس اطلاعات جدول (۹) مقدار ضریب تعیین (R<sup>2</sup>) برابر ۳۷/۵ درصد است این درصد، میزان تبیین واریانس و تغییرات احساس امنیت اجتماعی را توسط مجموعه متغیرهای مستقل تحقیق نمایان می کند. مقدار باقیمانده (معادل ۶۲/۵ درصد) نیز به عوامل دیگری مربوط می شود که در تحقیق حاضر در نظر گرفته نشده است.



همانطور که در مدل فوق قابل مشاهده است ۱۰ متغیر مستقل به صورت مستقیم بر متغیر وابسته احساس امنیت تاثیر گذار می باشند که از بین متغیرهای مستقل فوق متغیر پایداری اجتماعی با ۳۵/۶ درصد بیشترین تاثیر را دارد و متغیر جنس با ۸/۹ درصد کمترین تاثیر را دارد.

مدل (۳) تحلیل مسیر







همانطور که در نمودار تحلیل مسیر فوق قابل مشاهده است، تاثیر ۱۰٪ متغیر مستقل بر متغیر وابسته احساس امنیت را به خوبی نشان می دهد که به شرح ذیل قابل تفسیر است:

متغیرهایی که صرفاً به صورت مستقیم بر متغیر احساس امنیت تاثیر گذاشته اند: متغیر جنس تنها متغیری بوده است که توانسته است تنها به صورت مستقیم بر احساس امنیت شهروندان هرمزگانی تاثیر بگذارد. و به عنوان یک متغیر بیرونی مطرح می باشد. بنابراین تاثیر غیر مستقیم بر روی احساس امنیت نداشته است. میزان تاثیر مستقیم متغیر جنس بر روی احساس امنیت برابر با ۰/۰۸۹ بوده است که نشان می دهد به ازای یک واحد تغییر در متغیر جنس، میزان احساس امنیت شهروندان هرمزگانی به میزان ۰/۰۸۹ واحد تغییر خواهد یافت. متغیرهایی که علاوه بر تاثیر مستقیم، به صورت غیر مستقیم و با واسطه متغیرهای وابسته میانی بر متغیر احساس امنیت تاثیر گذاشته اند:

متغیرهای اخلاق توسعه اجتماعی، همبستگی اجتماعی، عدالت اجتماعی، رفاه اجتماعی، پایداری اجتماعی، کیفیت زندگی، مذهب، اهلیت و محل سکونت به عنوان متغیر درونی وابسته میانجی عمل نموده اند که هم به صورت مستقیم و هم به صورت غیر مستقیم بر متغیر وابسته احساس امنیت تاثیر می گذارند.

## نتیجه گیری

امنیت پدیده ای چند بعدی است و مطالعه و میزان امنیت در یک جامعه به لحاظ عوامل مختلف اقتصادی، سیاسی و اجتماعی امکان پذیر است اما عموم صاحب نظران بر این باورند که میزان احساس امنیت در یک جامعه به اندازه وجود آن اهمیت دارد چون واکنش هایی که فرد در جامعه در قبال عدم امنیت بروز خواهد داد تابع میزان دریافت و ادراک او از امنیت خواهد بود بنابراین احساس امنیت متغیری کلیدی در این خصوص محسوب می شود (عربی، ۱۳۸۴: ۲۰۸). بر این اساس مطالعه حاضر با هدف بررسی میزان احساس امنیت در استان هرمزگان و تاثیر ابعاد اجتماعی توسعه بر آن پرداخته است.

نتایج نشان داد که میزان احساس امنیت ساکنان استان هرمزگان به طور کلی در حد متوسط است اما احساس امنیت مالی در حد پائین ارزیابی گردیده است. آنچه از آزمون رگرسیون حاصل آمد حاکی از آن بود که ۳۷/۵ درصد میزان تبیین واریانس

## Archive of SID

و تغییرات احساس امنیت توسط مجموعه‌ای از متغیرهای مستقل تحقیق تحقق یافته است. هرچند یافته‌های استنباطی به طور کلی نشان از عدم رابطه بین همبستگی اجتماعی و میزان احساس امنیت است. ولی با شاخص‌های احساس امنیت (جانی و مالی) رابطه معنا داری وجود دارد به نحوی که همبستگی و انسجام جامعه مورد تاکید امیل دورکیم نیز می‌باشد و وی در تعریف جامعه می‌گوید: جامعه عبارت است از افرادی که گرد هم جمع آمده‌اند و مناسبات و روابطی در میان آنها به وجود آمده است، در همین راستا تونیس و پارسونز نیز بر این باور بوده‌اند. نتایج پژوهش‌های داخلی صورت گرفته نیز مؤید این رابطه است چنانکه نیازی و دیگران ۱۳۹۰، ساروخانی و هاشم نژاد ۱۳۹۰، فقهی و دیگران ۱۳۹۲ و تاج بخش و همکاران ۱۳۹۲. حال با توجه به عدم رابطه بین متغیر مستقل و وابسته تحقیق و ملحوظ نمودن نظریات دورکیم به نظر می‌رسد مناسبات و روابط اجتماعی موجود در استان هرمزگان در حد مطلوبی نیست چرا که این روابط به وسیله مقررات، موسسات یا نهادهای اجتماعی باید مستحکم می‌شده و برای این مناسبات و حفظ روابط می‌بایست ضمانت اجرایی وجود داشته باشد اما به نظر می‌رسد که این واقعیت وجود دارد که نهادها و موسسات اجتماعی موجود در سطح استان با توجه به اقوام مختلف ساکن در آن کارایی لازم را نداشته‌اند و نتوانسته‌اند همبستگی و وفاق لازم را ایجاد نمایند.

بر اساس نتایج پژوهش حاضر به طور کلی بین اخلاق توسعه اجتماعی و احساس امنیت رابطه معناداری وجود دارد هرچند که با شاخص‌های احساس امنیت (جانی و مالی) این رابطه برقرار نبود و رابطه موجود نیز معکوس می‌باشد. یعنی هرچه اخلاق توسعه اجتماعی در جامعه پائین تر باشد احساس امنیت بالاتر یا بلعکس است. بنابراین با عنایت به نظریات پارسونز که با مبنا قرار دادن متغیرهای الگویی معتقد است، گروه‌هایی که همچنان بر ارزش‌های کهن خود تاکید دارند و خود را با مقتضیات زمان و شرایط اجتماعی وفق نداده‌اند درکی از حقوق و امتیازات شهروندی نخواهند داشت. بنابراین، افرادی که دارای نگرش‌های خاص گرایانه هستند، آگاهی کمتری از حقوق خود دارند اما آنچه که قابل تامل است بحث معکوس بودن رابطه است، که نشأت گرفته از وضعیت و موقعیت این استان از جهت مسائل آموزشی و فرهنگی است در مجموع یافته‌های نظری نشان می‌دهد



۱۸۳

که در خصوص تقویت اخلاق توسعه می‌توان به چند عنصر توجه جدی داشت (حقوق، وظایف و تکالیف شهروندی، نهادی شدن احساس مسئولیت شهروندان در قبال جامعه، اجرای حقوق مدنی - قانونی، سیاسی و اجتماعی شهروندی، برابری شهروندی، فرهنگ یادگیری، ریسک پذیری حمایت و ضمانت دولت برای تحقق شهروندی و...) در این راستا اصلی‌ترین موضوع در زمینه اخلاق توسعه، آشنایی شهروندان با قانون‌ها و مقررات جامعه از طریق رسانه‌های گروهی است پس در نهایت می‌توان گفت که اخلاق توسعه اجتماعی و امنیت و احساس امنیت همدیگر را باز تولید می‌کنند و باید تقویت هر یک باعث تقویت دیگری شود. نتایج پژوهش‌های صورت گرفته توسط سید رضا صالحی امیری و دیگران ۱۳۹۴، رضا همتی و احمدی ۱۳۹۲، نیکخواه قمصری و جوشقانی ۱۳۹۲ برخلاف نتیجه به دست آمده در این پژوهش به نوعی رابطه مستقیم بین متغیرها را تأیید کرده‌اند و مولفه‌های آن را در رابطه با متغیرهای دیگر تأثیر گذار دانسته‌اند.

آنچه که در این مطالعه به دست آمد. نمایانگر ارتباط مستقیم بین عدالت اجتماعی و احساس امنیت و شاخص‌های آن می‌باشد. یعنی هرچه در جامعه عدالت اجتماعی بیشتر برقرار باشد احساس امنیت از جنبه‌های مختلف (جانی، مالی و فکری) نیز بالاتر خواهد بود همان‌طور که رالز مطرح کرده عدالت همان حذف امتیازات بی‌دلیل و ایجاد تعادلی واقعی در میان خواسته‌های متعارض انسان‌ها است که در ساختار یک نهاد اجتماعی پیش‌بینی شده است و سیمون کوزنتس و گرین برگ به جنبه‌های ساختاری و اجتماعی عدالت رویه‌ای و نیز یکی از شاخص‌های توسعه اجتماعی را مساوات خواهی می‌داند این مهم با نتایج پژوهش واعظی ۱۳۸۳، فریبا شایگان ۱۳۹۱ و مصطفی ازکیا و مختار پور ۱۳۹۵ هم خوانی دارد.

در خصوص رابطه کیفیت زندگی با احساس امنیت باید گفت که نتایج به دست آمده حکایت از وجود رابطه معنادار بین آنها دارد که این رابطه نیز به صورت مستقیم و با تمام ابعاد و شاخص‌های احساس امنیت می‌باشد که نشان دهنده این واقعیت است که هرچه کیفیت زندگی در سطح بالاتری باشد نیازهای فیزیولوژیک، اجتماعی، قدر و منزلت، احساس ارزشمند بودن، خودشکوفایی و... مرتفع گردد و به‌طور کلی رضایتمندی افراد در تمامی سطوح بالا باشد به همان نسبت نیز احساس امنیت در همه ابعاد آن (جانی، مالی و فکری) نیز در سطح بالایی

*Archive of SID*

قرار می گیرد. در همین راستا نیز مازلو بر نیازهای اساسی انسان تاکید می کند. نتایج پژوهش های صورت گرفته توسط فرجی ملائی و دیگران ۱۳۸۹، تمدنی و بهمنی، غلامرضا غفاری و رضا امیدی ۱۳۸۸، جواد محمدی و دیگران ۱۳۹۱، علی حسین حسین زاده و دیگران ۱۳۹۳، جمال محمدی و دیگران ۱۳۹۳ و هزار جریبی و فعلی ۱۳۹۴ به نوعی هم به تائید رابطه بین کیفیت زندگی و احساس امنیت پرداخته و هم شاخص ها و مولفه های کیفیت زندگی را مشخص نموده اند.

همان طور که نتایج نشان می دهد بین رفاه اجتماعی و احساس امنیت و شاخص های آن رابطه معنادار وجود دارد که این رابطه به صورت مستقیم می باشد و این مؤید آن است که هرچه رفاه افراد چه جنبه فردی و یا جنبه نهادی آن در سطح قابل قبولی قرار گیرد متعاقب آن سطح احساس امنیت نیز افزایش خواهد یافت. پتریک معتقد است رفاه اجتماعی را در ارتباط با مفاهیمی از قبیل احساس شادکامی، تأمین، ترجیحات (اولویت ها)، نیازها، استحقاق و مقایسه های نسبی باید سنجید. همچنین رفاه دارای ابعاد مادی و غیرمادی است، در ابتدا بعد مادی رفاه دارای اهمیت می باشد و طبق دیدگاه شبکه ای نبود امکانات اجتماعی و مادی (رفاه اجتماعی) بر وضعیت امنیت اجتماعی افراد متعلق به طبقه فرودست موثر است. پژوهش ها نشان می دهند که افراد متعلق به خانواده های با محرومیت های چندگانه در مقایسه با افرادی که در خانواده های مرفه زندگی می کنند سه برابر بیشتر احساس ناامنی می کنند. نتایج تحقیقات انجام شده توسط بهرام بیات ۱۳۸۷، سام آرام ۱۳۸۸، وحیدقاسمی و دیگران ۱۳۹۲، فقهی و دیگران ۱۳۹۲، رضا صفری شالی و دیگران ۱۳۹۵ و ویل و مک گراد ۱۹۹۵ تائید کننده رابطه فوق و همسو با آن می باشد.

در نهایت نتایج فرضیه ششم تحقیق حاکی از این است که بین پایداری اجتماعی به عنوان یکی از ابعاد اجتماعی توسعه متوازن با احساس امنیت و تمامی شاخص های آن (جانی، مالی و فکری) دارای رابطه معناداری است که این رابطه مستقیم می باشد و با افزایش پایداری اجتماعی میزان احساس امنیت نیز افزایش می یابد. در این رابطه پارسونز با رویکرد نظریه کارکرد گرایمی مفهوم پایداری را با توجه به پیش نیازهای کارکردی جامعه برای حفظ و استمرار در خود بسط داده است الگوی مورد استفاده در این رویکرد، نظریه نظام های اجتماعی دانسته که در آن سیستم های

اجتماعی برای دستیابی به اهداف بیرونی خود از ابزار انطباق استفاده نموده و برای ثبات درونی خود از ابزار حفظ الگو (انسجام) استفاده می کند. همچنین گاتس ولی در تبیین پایداری اجتماعی بر توجه به نیازهای اساسی، مانند مسکن و درآمد، و ظرفیت های فردی تاکید نموده اند. نتایج پژوهش های صورت گرفته توسط حسینی و همکاران ۱۳۹۴، مرکز مطالعات و برنامه ریزی شهر تهران ۱۳۹۲، تیموری و همکاران ۱۳۹۱، جعفر توکلی ۱۳۹۲، کلاتونیو ۲۰۰۸، هکتوت و همکاران ۲۰۱۲ و گالاسو و پروفتا ۲۰۰۵ علاوه بر اینکه بر شاخص های پایداری اجتماعی در رشد توسعه اجتماعی تاکید داشته اند برخی نیز، بر رابطه متغیر پایداری با احساس امنیت صحنه گذاشته اند.

## پیشنهادها

■ برقراری عدالت اجتماعی که از جمله عوامل تاثیر گذار در ایجاد احساس امنیت در بین شهروندان می باشد که به طور کلی سیاست هایی برای دست یابی به آن باید اتخاذ شود چون منابع هر جامعه ای محدود هستند و گروه های صاحب قدرت و ثروت اغلب می خواهند آنها را در اختیار خودشان داشته باشند برای دستیابی به عدالت باید برنامه ریزی و تلاش نمود. بدون برنامه ریزی و مبارزه نمی توان محرومیت ها و نابرابری ها موجود در جامعه را از بین برد و این راه کارها جنبه فرا زمانی و فرامکانی نباید داشته باشند تحقق عدالت مستلزم توجه به یکسری راه کارها است که به برخی از آنها اشاره می شود:

۱. نفی طبیعی بودن نابرابری
۲. آمدن محذوفین جامعه به عرصه عمومی
۳. به حداکثر رساندن توانایی های نسبی
۴. سیاست های گسترش حقوق و آزادی های اساسی
۵. سیاست های بهبود بخشیدن به سازوکار بازار رقابت
۶. تقویت نظام انگیزشی تشویق و تنبیه
۷. سیاست های توانمندسازی
۸. سیاست های مستقیم کاهش فقر و بازتوزیع درآمد.

■ اخلاق توسعه به عنوان یکی از مولفه های اصلی جامعه مدنی زمینه بسط و گسترش مشارکت کامل همه افراد جامعه و در نتیجه توسعه اجتماعی را فراهم

## Archive of SID

می نماید که خود زمینه ساز ایجاد احساس امنیت مطلوب است. تحقق اخلاق توسعه اجتماعی مستلزم توجه به یکسری راه کارها است که به برخی از آنها اشاره می شود:

۱. بالا بردن شناخت مدنی (مجموعه ای از آگاهی ها، اصطلاحات و درک و فهم مدنی).
۲. بالا بردن توانایی مدنی (مجموعه ای از مهارت ها، قابلیت ها و توانمندی هایی هر فرد برای زیست در جامعه، مثل توانایی مشارکت با دیگران).
۳. بالابردن نگرش مدنی (مجموعه ای از طرز تلقی ها، باورها و دیدگاه هایی که برای یک شهروند ضروری است مانند پذیرش تنوع و تکثر در جامعه و احترام به آن، داشتن روحیه مسئولیت پذیری، دارا بودن حس وطن پرستی، داشتن روحیه بردباری و ...).

■ اگر در جامعه هرکس به فکر خود باشد، سازگاری، همبستگی و وحدت اجتماعی از بین خواهد رفت و افراد در جهت حفظ نهادهای اجتماعی تلاش نمی کنند. آنان دیگر به فکر صیانت از دستاوردهای فرهنگی و اجتماعی نخواهند بود، دیگر کسی به رعایت هنجارها و تمسک به ارزش ها نمی اندیشد. چنین وضعیتی به تدریج آشفتنگی و از هم گسیختگی شدید اجتماعی و به تبع آن کاهش احساس امنیت را به دنبال خواهد داشت. بنابراین راه کارهایی جهت ایجاد مشارکت و همبستگی به شرح ذیل ارائه می گردد:

۱. پیش بینی عرصه هایی برای مراسم و فعالیت های ویژه شهروندان.
۲. معماران فرهنگی و برنامه ریزان اجتماعی با تقویت پایه های اعتماد بنیادین در بین افراد جامعه می توانند اعتماد عام را هم در بین مردم و هم در بین نهادهای دولتی افزایش داده و از این طریق احساس امنیت را نیز تقویت کنند.

- آزاد ارمکی، تقی، مبارکی، مهدی و زهره شهبازی. (۱۳۹۲). بررسی و شناسایی شاخص های کاربردی توسعه اجتماعی (با استفاده از تکنیک دلفی)، فصلنامه مطالعات توسعه اجتماعی-فرهنگی، سال اول، شماره اول، صص ۳۰-۷.
- احمدی، آرمان و احیایی، پویان (۱۳۹۳). بررسی میزان احساس امنیت اجتماعی و عوامل مرتبط با آن، فصلنامه دانش انتظامی آذربایجان شرقی، سال چهارم، شماره ۳: ۶۰-۳۵.
- ازکیا، مصطفی و غفاری، غلامرضا (۱۳۸۶) جامعه شناسی توسعه. تهران: شرکت انتشارات کیهان.
- ازکیا، مصطفی، مهدی مختار پور (۱۳۹۵)، سنجش میزان تاثیرارزش های اجتماعی بر احساس امنیت شهری در تهران، فصل نامه مطالعات اجتماعی شهری، سال هفتم، شماره ۲۱.
- بشیری، حسین (۱۳۷۸) تاریخ اندیشه های سیاسی در قرن بیستم، تهران: نشر نی.
- بوزان، باری. (۱۳۷۸)، مردم، دولت ها و هراس، ترجمه: پژوهشکده مطالعات راهبردی، تهران: پژوهشکده مطالعات راهبردی.
- بیات، بهرام (۱۳۸۷) تبیین جامعه شناختی احساس امنیت در بین شهروندان تهران، پایان نامه دکتری جامعه شناسی، دانشگاه اصفهان: دانشکده ادبیات و علوم انسانی، گروه علوم اجتماعی.
- پورمؤذن، علی محمد. (۱۳۸۸)، بررسی رابطه نقش اجتماعی پلیس و احساس امنیت خانواده ها مطالعه موردی (شمال تهران)، فصلنامه نظم و امنیت انتظامی، سال دوم، شماره ۳، پاییز.
- پناهی، حمید و دیگران (۱۳۸۹) افزایش احساس امنیت شهروندان شهری با اجرای طرح مبارزه با ارازل و اوباش. فصلنامه مطالعات اجتماعی، شماره ۱۲.
- حیدری ساربان، وکیل (۱۳۹۵) تبیین رابطه پایداری اقتصادی با احساس امنیت اردبیل، فصلنامه انتظام اجتماعی، سال هشتم، شماره چهارم.
- حسین زاده، حسین علی و همکاران (۱۳۹۳) بررسی رابطه بین احساس امنیت، پایگاه اجتماعی اقتصادی با کیفیت زندگی افراد شهری اهواز، فصلنامه توسعه اجتماعی (توسعه انسانی سابق)، دوره ۹، شماره ۱، پاییز ۹۳، صفحات ۱۳۴-۱۱۱.

## Archive of SID

- خوش فر، غلامرضا. (۱۳۷۸)، نقش امنیت در تحقق قانون گرایي در جامعه، تهران: اطلاعات سیاسی اقتصادی، شماره ۱۴۴ - ۱۴۳، مرداد و شهریور.
- دلاور، علی و محمد جهاتتاب (۱۳۹۰) تأثیر سرمایه اجتماعی بر احساس امنیت، فصلنامه مطالعات امنیت اجتماعی.
- رالز جان (۱۳۸۳) عدالت به مثابه انصاف، ترجمه: عرفان ثابتی، تهران: انتشارات ققنوس.
- روزبهان، محمود (۱۳۷۱): مبانی توسعه اقتصادی، تهران: انتشارات روزبهان.
- رفیعیان، مجتبی، مویدی، محمدسلمانی، حسن (۱۳۹۱)، ارزیابی احساس امنیت بین شهروندان با رویکرد منظر شهری (نمونه موردی: محله اوین) مطالعات شهر ایرانی اسلامی، شماره ۸، صص ۶۸-۵۵.
- سام آرام، عزت الله، (۱۳۸۸)، بررسی رابطه سلامت اجتماعی با تاکید بر رهیافت پلیس جامعه محور فصلنامه علمی پژوهشی انتظام اجتماعی، سال اول، شماره ۱.
- شیانی، ملیحه و طاهره داوودوندی (۱۳۸۹) تحلیلی بر میزان آگاهی از حقوق شهروندی در میان دانشجویان، فصلنامه برنامه ریزی رفاه و توسعه اجتماعی، شماره ۱۰، صص ۶۲-۳۷.
- صالحی امیری؛ رضا وافشاری نادری؛ افسر (۱۳۹۰). مبانی نظری و راهبردی مدیریت ارتقاء امنیت اجتماعی و فرهنگی در تهران، فصلنامه راهبرد، سال بیستم، شماره ۵۹: ۷۶-۴۹.
- غفاری، غلامرضا، امیدی، رضا. (۱۳۸۷)، کیفیت زندگی در برنامه های عمرانی و توسعه ایران، فصلنامه رفاه اجتماع، ۸ (۳۰-۳۱)، ۳۳-۹.
- فیتزپتریک، تونی، (۱۳۸۱)، نظریه رفاه، ترجمه: هرمز همایون پور، تهران: انتشارات موسسه عالی پژوهش تامین اجتماعی و گام نو.
- قاسمی، وحید، نسترن، مهین (۱۳۹۲) ارزیابی شاخص های پایداری اجتماعی با استفاده از فرایند تحلیل شبکه، فصلنامه جامعه شناسی کاربردی، سال ۲۴، شماره ۳: ۱۷۳-۱۵۵.
- گروسی، سعید؛ میرزایی، جلال و احسان شاهرخی (۱۳۸۶). بررسی رابطه اعتماد اجتماعی و احساس امنیت (مطالعه موردی دانشجویان دختر دانشگاه آزاد جیرفت)، دانش انتظامی، سال نهم، ۲: ۳۹-۲۶.
- گیدنز، آنتونی (۱۳۷۷). پیامدهای مدرنیت، ترجمه محسن ثلاثی، تهران: مرکز نشر.





- لهسایی، عبدالعلی (۱۳۸۳) جامعه شناسی توسعه، چاپ سوم، انتشارات: دانشگاه پیام نور.
- مایکل ایچ، لسناف، (۱۳۸۷) فیلسوفان سیاسی قرن بیستم، ترجمه: خشایار دیهیمی، تهران: انتشارات کوچک، ص ۳۶۵.
- مدنی قهفرخی، سعید، روشنفکر، پیام (۱۳۹۴) توسعه اجتماعی: مفهوم شناسی و سنجش، تهران: نشر بازتاب.
- میسرا، پراساد (۱۳۶۵)، برداشتی نواز مسائل توسعه، ترجمه: حمید فراهانی راد، گزیده مسائل اقتصادی و اجتماعی سازمان برنامه و بودجه، شماره ۴۶.
- نوابخش، فرزاد (۱۳۹۰) بررسی تاثیر احساس عدالت اجتماعی بر هویت ملی شهروندان سنی و شیعه مذهب قوم کرد (نمونه موردی شهر قروه) فصلنامه انجمن ایرانی مطالعات فرهنگی و ارتباطات، دوره هفتم، شماره ۲۲: ۱۴۴-۱۸۰.
- نویدنیا، منیژه (۱۳۸۴) تأملی نظری در امنیت اجتماعی؛ با تاکید بر گونه های امنیت. تهران: فصلنامه مطالعات راهبردی، دوره ۹، شماره ۱.
- نویدنیا، منیژه (۱۳۸۲)، «درآمدی بر امنیت اجتماعی»، فصلنامه مطالعات راهبردی، سال ششم، شماره مسلسل ۱۹.
- هزار جریبی، جعفر (۱۳۹۰) بررسی احساس عدالت اجتماعی و عوامل موثر بر آن در شهر تهران، فصل نامه جامعه شناسی کاربردی سال بیست و دوم، شماره پیاپی (۴۳)، شماره سوم صص ۶۲-۴۱.
- A. Sammuel, Freeman, Collected Papers, Cambridge, Harvard University Press, 1993, PP47
- Bilgin, Pinar; Booth, Ken; Jones, Richard Wyn (1998), "Security Studies: The Next Stage?", Inverno 98, N 2-48. Series pp. 157-131
- Combs, Carolyn (2001). A Conceptual Framework Toward a Democratic Citizenship Curriculum, and Its Implication for Education Drama. Unpublished Master of Education Thesis. University of Monitoba
- Colantonio, Andrea (2008b) "Social Sustainability: Linking Research to Policy and Practice". Working paper, Oxford Institute

- Colantonio, A. T. Dixon, R. Ganser, J. Carpenter, and A. Ngombe. (2009) Measuring Socially Sustainable Urban Regeneration in Europe
- Dempsey, N. Brown. C. Bramely. G. (2012), The key to Sustainable Urban Development in UK Cities? The influence of density on social sustainability, Volume 77, Progress in planning, N141-89 :77
- Gabe Jonathan, Mike Bury, Ann Elston, 2004, Key Concepts in Medical Sociology, United Kingdom: Sage.
- Haque, M. Shamsul (1999). "Restructuring Development Theories and Policies: A Critical Study". State University of New York Press